

การถอดบทเรียนการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง หมู่ 6

ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

Lesson Learned from Community Forest Management : A Case Study of

Bantakraotong Community Forest Village No.6, BanLang Subdistrict,

Muang District, Rayong Province

ปวีณา วงศ์หงษ์¹, จินตนา อมรสงวนสิน², ณัฐพล จันทรแก้ว³

¹สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

²คณะพัฒนาศักดิ์และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

³คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะภูมิประเทศและพรรณไม้ที่มีศักยภาพผลผลิตพืชในอากาศของป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง และ 4) เพื่อเสนอแนะการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่สนใจทำการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบภูมิสารสนเทศเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลภาคสนาม สรุปผลพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และ TOWS Matrix เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง รวมถึงข้อเสนอแนะในการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่สนใจ

ผลการศึกษาพบว่า 1) พื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองเป็นป่าดิบแล้ง มีลักษณะเป็นเทือกเขาสูงที่วางตัวในแนวเหนือใต้มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,733 เมตร พื้นที่ตอนบนมีความลาดชัน เฉลี่ย 87 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ตอนกลางซึ่งมีลักษณะเป็นไหล่เขามีความลาดชันเฉลี่ย 65 เปอร์เซ็นต์ และพื้นที่ตอนล่างซึ่งเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาจะมีความลาดชันเฉลี่ย 54 เปอร์เซ็นต์ มีลักษณะภูมิอากาศ แบบมรสุมเขตร้อน ลมทะเลพัดผ่านตลอดปี ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุกระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมของทุกปี ทำให้อากาศมีความชื้นสัมพัทธ์ในป่าสูงเกือบตลอดปีและมีลมพัดผ่านค่อนข้างแรงในฤดูหนาว พบชนิดของพรรณไม้ในเส้นทางสำรวจทั้งหมด 45 ชนิด พรรณไม้ส่วนใหญ่เป็นไม้ต้นจำนวน 34 ชนิด รองลงมาเป็นไม้เถาหรือไม้เลื้อยจำนวน 5 ชนิด ไม้ล้มลุกจำนวน 4 ชนิด และไม้พุ่มจำนวน 3 ชนิด มีศักยภาพในการลดออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โอโซน จำนวน 13 ชนิด มีศักยภาพ ในการลดสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอรีเนเตดไบฟีนิล (พีซีบี) ไดออกซินฟูแรน จำนวน 5 ชนิด และมีศักยภาพในการลดฝุ่นละออง จำนวน 5 ชนิด เป็นได้ทั้งกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 จำนวน 12 ชนิด และเป็นได้ทั้งกลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 จำนวน 10 ชนิด 2) การจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทองมีรูปแบบการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชน ที่มีความยืดหยุ่นสูง และสามารถทำงานร่วมกันได้ดี ถึงแม้จะไม่มีแบบแผนแต่อาศัยความเข้าใจกันของคนในชุมชน 3) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชน คือการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน 4) การจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่สนใจ คณะกรรมการป่าชุมชนควรจัดประชุมพิจารณาร่างกลยุทธ์แผนงาน กฎระเบียบให้เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้นำควรกระจายงานให้กับคนในชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสร้างชุมชนต้นแบบสังคมสีเขียวยกระดับชุมชนสู่การเป็นชุมชนและท้องถิ่นน่าอยู่อย่างยั่งยืนตามตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คำสำคัญ : การถอดบทเรียน, การจัดการป่าชุมชน, การมีส่วนร่วม, พรรณไม้

Abstract

The objectives of this study were to 1) study the topography and diversity of tree species in Bantakraotong community forest 2) study the management of Bantakraotong community forest using Geo-Informatics System 3) study important factors in sustaining the community forest and 4) propose a model of community-based forest management to other interested communities. Documents related to community-based forest management, participation and Geo-Informatics System were reviewed. Data collection was carried out by in-depth interviews, participatory observation and field research. Results were reported in descriptive analysis summary and TOWS Matrix to determine the forest management pattern.

The study results showed that 1) the topography of Bantakraotong community forest is the high mountain running in north-south direction, at an elevation of 1,733 meters above sea level. The average slope of the area is 87 percent at the upper part of the forest, 65 percent at the central area and 54 percent for the lower foothills. All 46 plant species found in the forest is comprised of 34 species of trees, 5 Climber species, 4 Herb species and 3 species of shrub. The potential to reduce nitrogen oxides, Sulfur dioxide, Ozone has been found in 13 species. Five species have the potential for reducing volatile organic compounds, Hempstead poly chlorinated biphenyls (PCBs), dioxins, furans and 5 species have the potential of dust reduction. 12 species can be categorized into both group 1 and group 2, and the other 10 species can be categorized into both group 2 and group 3. 2) The management of the community forest was run by the committee. Even without clear pattern of management, it was highly flexible through the good understanding of the community and its leaders. 3) Important factors that contribute to the success in community-based forest management were the participation of community and the government agencies and private support. 4) To be a model in community-based forest management for other interested communities, the written strategic plans, rules and regulations should be drafted. Administration should be more delegated to people in the community to help building green society, livable community as guided in sustainable development of sufficiency economy philosophy.

Keywords : Lesson learned visualizing, Community-based forest management, Participation, Plant species

บทนำ

ป่าไม้ถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ในปัจจุบันการขยายตัวของประชากรโลกเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ.2553 โลกมีประชากรทั้งสิ้นประมาณ 6.9 พันล้านคน กระจายกันอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ และคาดว่าจะในอีก 20 ปีข้างหน้า ประชากรโลกจะเพิ่มเป็น 8.1 พันล้านคน (วรชัยทองไทย, 2554) ทำให้เกิดความต้องทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอุปโภค บริโภค และสร้างที่อยู่อาศัย เป็นเหตุให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้ บุกรุกพื้นที่เพื่อทำกิน ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของโลกลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ในแต่ละปีทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการป่าชุมชนจึงเป็นกระแสหนึ่งในปัจจุบันที่ชุมชนหันมาให้ความสำคัญ พื้นที่ดูแลพื้นที่ป่าให้เป็นป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์

ป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง ป่าชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่ากระเจด ป่าแพ ป่าแกลง หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านแลง อำเภอมือง จังหวัดระยอง ครอบคลุมพื้นที่ราว 2,500 ไร่ (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแลง, 2558) ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง ถือว่าเป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกชนิดหนึ่งที่ถูกปลดปล่อยออกมาจากพื้นที่โรงงานใกล้เคียง เสมือนเป็นกำแพงธรรมชาติที่สกัดกั้นมลภาวะทางอากาศไม่ให้แพร่กระจายออกไปในบริเวณกว้าง ในอดีตตำบลบ้านแลงมีพื้นที่ป่าเหมือนที่อื่นมีสัตว์ป่าหลายชนิด มีธารน้ำไหล และด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของชาวบ้าน มีการบุกรุกแผ้วถาง ล่าสัตว์ นานเข้าป่าก็หมดไปพร้อมกับ สัตว์ป่า และในปี 2531 ชาวบ้านจำนวนมากเริ่มขายที่ดิน ทั้งสวนผลไม้เนื่องจากขาดน้ำในระหว่างช่วงเกิดวิกฤตน้ำปีเดียวกันนี้ได้มีภาคเอกชนเข้ามารับสัมปทานเข้าตัดไม้พื้นที่ป่าบ้านแลงซึ่งอีกทำให้ต้นไม้เสียหายนับพันท่อน (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแลง, 2558) ชุมชนจึงได้ร่วมกันจัดตั้งป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการดูแลและเรียกสภาพแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์กลับคืนมาดังป่าธรรมชาติ ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง มีความอุดมสมบูรณ์กลับมาเป็นป่าที่สมบูรณ์และสวยงาม มีฝายแม้วเพื่อเก็บกักน้ำ ชะลอการไหลของน้ำ และป้องกันภูเขาพังทลาย ทำให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ จนได้รับรางวัลโลกสีเขียวของ ปตท. และรางวัลแห่งความยั่งยืน ซึ่งรางวัลที่ได้รับนั้นเป็นประเภทชุมชน (ชุมชน ชุมชนเมือง เครือข่ายชุมชน)

ตามที่กล่าวไปทั้งหมดนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจถึงการบริหารจัดการป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง ลักษณะภูมิประเทศและพรรณไม้ที่มีศักยภาพพลมพิษในอากาศของป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อีกทั้งยังมีปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานของป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง ทั้งนี้

ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ศึกษาการถอดบทเรียนการจัดการป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง รวมทั้งเสนอแนะแนวทางที่สามารถช่วยชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนและผลประโยชน์ของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะภูมิประเทศ และพรรณไม้ที่มีศักยภาพพลมพิษในอากาศของป่าชุมชนบ้านตะแกรทองด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
- 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง
- 4) เพื่อศึกษาและเสนอการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

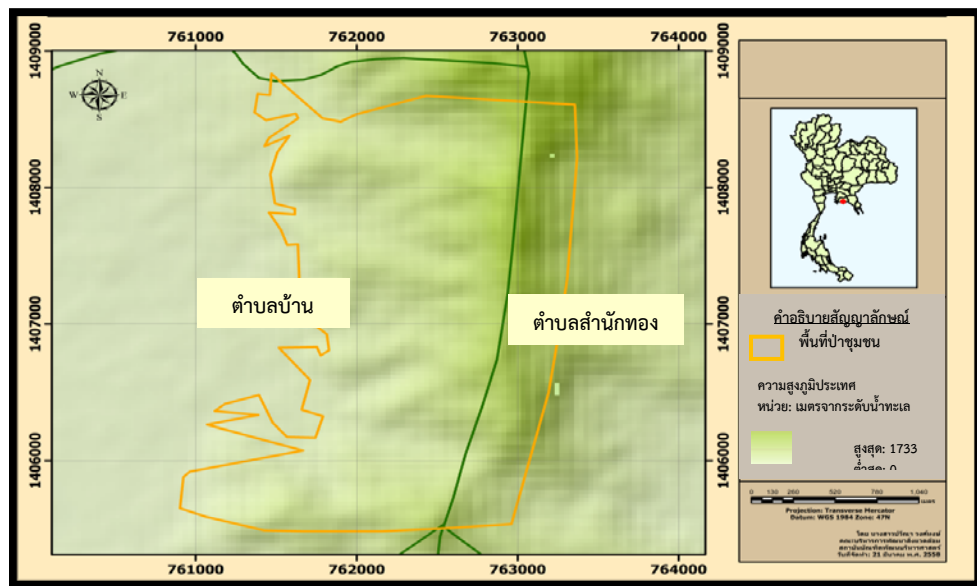
การวิจัยเรื่องการถอดบทเรียนการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง หมู่ 6 ตำบลบ้านแลงอำเภอมือง จังหวัดระยอง ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตแบบมีส่วนร่วมจากประชากร ได้แก่ คณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกและตัดสินป่าชุมชน “โครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน” จำนวนทั้งหมด 35 ท่าน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ ตัวแทนคณะกรรมการและผู้อาวุโสป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง จำนวนทั้งหมด 4 ท่าน รวมทั้งการสำรวจภาคสนามและการรวบรวมผลงานวิชาการ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะภูมิประเทศ ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) โดยใช้โปรแกรม ArcGIS 10.1 สร้างชั้นข้อมูลความสูงภูมิประเทศเชิงเลข เพื่อแสดงภาพพื้นผิวลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่เก็บพิกัดพรรณไม้ที่พบตามเส้นทางการสำรวจ และจำแนกชนิดของใบที่มีศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศ โดยใช้เกณฑ์การจำแนกชนิดของใบตามระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ “พรรณไม้ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อลดมลพิษในพื้นที่จังหวัดระยองและพื้นที่ใกล้เคียง” ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมนั้น ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) มาสรุปพรรณนาความเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิเคราะห์ผลการศึกษาเพิ่มเติมด้วย SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานและสร้างตัวเลือกเชิงกลยุทธ์ของป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาลักษณะภูมิประเทศของป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง 1) พบว่า พื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง ตั้งอยู่ที่บ้านตะเกราทอง หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง บ้านตะเกราทอง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 440 ครัวเรือน ประชากรในหมู่ 6 ในปี 2555 มีจำนวน 1,383 คน แบ่งเป็นชาย 681 คน หญิง 702 คน มีเนื้อที่ป่าชุมชน 2,500 ไร่ (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแลง, 2558) พื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง เป็นป่าดิบแล้ง มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์ไม้และสัตว์ป่าต่างๆ และมีการปลูกเพิ่มเติม โดยเป็นไม้ประดู่ป่าเสียส่วนใหญ่ ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขามีต้นไม้มกระจายตัวขึ้นในพื้นที่อย่างหนาแน่น พื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่ากระแสด ป่าแพ ป่ากลอง ซึ่งมีเนื้อที่ 18,000 ไร่ (ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแลง, 2558)

ป่าชุมชนมีลักษณะเป็นเทือกเขา สูงที่วางตัวในแนวเหนือใต้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,733 เมตร พื้นที่ตอนบนมีความลาดชันเฉลี่ย 87 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ตอนกลางซึ่งมีลักษณะเป็นไหล่เขามีความลาดชันเฉลี่ย 65 เปอร์เซ็นต์ และพื้นที่ตอนล่างซึ่งเป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาจะมีความลาดชันเฉลี่ย 54 เปอร์เซ็นต์ (ดังแสดงในภาพที่ 1) มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน ลมทะเลพัดผ่านตลอดปี ในฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมของทุกปี ทำให้อากาศมีความชื้นสัมพัทธ์ในป่าสูงเกือบตลอดปี และมีลมพัดผ่านค่อนข้างแรงในฤดูหนาว แบ่งลักษณะภูมิอากาศได้ 3 ฤดู คือ ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม รวมระยะ 6 เดือน ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ รวมระยะเวลา 4 เดือน และฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเดือนเมษายน ระยะเวลา 2 เดือน

ภาพที่ 1 ขอบเขตและลักษณะภูมิประเทศของป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง

ผลการสำรวจพรรณไม้ที่มีศักยภาพลดมลพิษในอากาศในป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง ประกอบด้วย ข้อมูลศักยภาพลดมลพิษในอากาศของพรรณไม้ ข้อมูลค่า พิกัด GPS ของพรรณไม้ที่พบ ลักษณะนิสัย (Habit) รูปร่างลักษณะของพรรณไม้ที่มองเห็นในสภาพธรรมชาติ และชื่อของพรรณไม้ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556) (ผลการศึกษาดังตารางที่ 1) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ศักยภาพผลผลิตพืชในอากาศของพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง

ศักยภาพผล ผลิตพืชด้าน อากาศ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	วิสัย (Habit)	X (Easting)	Y (Northing)
กลุ่มที่ 1	รางจืด	Thumbergia laurifolia Lindl.	ACANTHACEAE	C	761642	1408668
	รักขี้หนู	albescens Kurz	ANACARDIACEAE	T	761761	1408571
	สัตตบรรณ	Alstonia scholaris R.Br.	APOCYNACEAE	T	761714	1408572
	โมกมัน	Wrightia arborea (Dennst.) Mabb.	APOCYNACEAE	T	761714	1408572
	ดีวชน	Cratoxylum formosum (Jack.) Dyer subsp	CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)	T	761864	1408616
	เดิ	Bischofia javanica Blume	EUPHORBIACEAE	T	761769	1408572
	นวลเสียน	E-Herbarium (eherb)	EUPHORBIACEAE	S	761528	1408650
	มะไฟ	Baccaurea ramiflora	EUPHORBIACEAE	T	761565	1408663
	ประดู่	Pterocarpus macrocarpus Kurz	FABACEAE	T	76171	1408708
	มะขาม	Tamarindus indica L.	LECYTHIDACEAE	T	761716	1408570
	มะฮอกกานีใบ ใหญ่	Musa acuminata Colla	MELIACEAE	T	761615	1408667
	ฝรั่งจีน	Psidium guajava L.	MYRTACEAE	T	761682	1408702
	สันโสก	Clausema excavata Burn.f.	RUTACEAE	S	761720	1408713
กลุ่มที่ 2	ปาล์มน้ำมัน	Elaeis guineensis Jacq	PIPERACEAE	T	761720	1408584
	ส้มเขียวหวาน	Citrus reticulata Blanco	RUTACEAE	T	761591	1408579
	มะขาง	Madhuca pierrei Lam.	SAPOTACEAE	T	761771	1408575
	ชุมแพรง	Heritiera javanica. Kosterm.	STERCULIACEAE	T	761758	1408700
	เร่ว	Amomum repoense Pierre ex Gagnep.	ZINGIBERACEAE	H	761695	1408592
	นุ่น	Ceiba pentandra (L.) Gaerth.	BOMBACACEAE	T	761775	1408573
กลุ่มที่ 3	กระท้อน	Sandoricum koetjape (Burm.f.)	MELIACEAE	T	761713	1408533
	ยมหอม	Toona ciliata M. Roem	MELIACEAE	T	761714	1408572
	ลำบิ	Diospyros ferrea (Willd.) Bakh. var. ferrea	SCROPHULARIAC EAE	T	761736	1408716
	กอมขม	Picrasma javanica Bl.	SIMAROUBACEAE	T	761770	1408574

ตารางที่ 1 (ต่อ) ศักยภาพผลดมพิษในอากาศของพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง

ศักยภาพผล ดมพิษด้าน อากาศ	ชื่อไทย	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อวงศ์	วิสัย (Habit)	X (Easting)	Y (Northing)
กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2	มะปราง	Bouea macrophylla Griffith	ANACARDIACEAE	T	761695	1408574
	มะม่วง	Mangifera indica L.	ANACARDIACEAE	T	761971	1408495
	ยางนา	Dipterocarpus alatus Roxb	DIPTEROCARPAC EAE	T	761541	1408621
	ตะเคียน	Dipterocarpus alatus Roxb	DIPTEROCARPAC EAE	T	761602	1408670
	ยางพารา	Hevea brasiliensis Muell. Arg	EUPHORBIACEAE	T	761667	1408586
	กะบก	Iringia malayana Oliv. ex a. Benn.	IRVINGIACEAE	T	761615	1408667
	กล้วย	Merr.	MELIACEAE	H	761967	1408492
	กล้วยป่า	Musa sapientum L.	MELIACEAE	H	761608	1408583
	ลองกอง	Lansium domesticum Corr	MELIACEAE	T	761727	1408497
	มะเดื่อขาว	Ficus callosa Willd	MORACEAE	T	761821	1408591
	ชะพลู	Piper sarmentosum Roxb.	PIPERACEAE	H	761586	1408575
	พุทรา	Ziziphus mauritiana Lam.	RHAMNACEAE	T	761564	1408589
กลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 3	หมาก	Areca catechu L.	ARECACEAE	T	761958	1408470
	ส้มกุ้ง	Embelia ribes Burm.f.Begonia Inflata, C.B.clarke	BEGONIACEAE,M YRSINACEAE	C	761744	1408658
	ดาว	Arenga pinnata (Wurmb) Merr.	CLUSIACEAE (GUTTIFERAE)	C	761725	1408633
	มะเดื่ออุทุมพร	Ficus racemosa Linn.	LEGUMINOSAE	T	761837	1408583
กลุ่มที่ 2 และ กลุ่มที่ 3	กระโดน	Bauhinia bracteata (Graham ex Benth.) Baker	LEGUMINOSAE- CAESALPINOIDE	C	761986	1408576
	ถ่อน	Albizia procera Benth	LEGUMINOSAE- MIMOSIOIDEAE	T	761647	1408585
	ตะแบกนา	Lagerstroemia floribunda Jack	LYTHRACEAE	T	761726	1408639
	ขนุนป่า	Artocarpus lacucha Roxb.	MORACEAE	T	761647	1408588
	ข่อย	Streblus asper Lour.	MORACEAE	T	761712	1408713
	เม็ก	Syzygium gratum (Wight) S.N. Mitra var. gratum	MYRTACEAE	S	761671	1408583

หมายเหตุ	X (Easting)	คือ	พิกัดทางตะวันออก	Y (Northing)	คือ	พิกัดทางเหนือ
	C (Climber)	คือ	ไม้เถาหรือไม้เลื้อย	H (Herb)	คือ	ไม้ล้มลุก
	S (Shrub)	คือ	ไม้พุ่ม	T (Tree)	คือ	ไม้ต้น

กลุ่มที่ 1 คือ ไม้ที่มีใบเรียบ กว้าง มีศักยภาพในการลดออกไซด์ของไนโตรเจน ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โอโซน

กลุ่มที่ 2 คือ ไม้ที่มีใบหนา ผิวใบมีลักษณะเป็นไข มีศักยภาพในการลดสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย โพลีคลอริเนตเตดไฮโดรคาร์บอน (พีซีพี) ไดออกซิน ฟิวเรน

กลุ่มที่ 3 คือ ไม้ที่มีใบเรียวยาวเล็ก ใบหยาบ มีขน เหนียว มีศักยภาพในการลดฝุ่นละออง การจำแนกใบ (ใบเรียบ กว้าง หนา ผิวใบเป็นไข ใบเรียวยาวเล็ก หยาบ มีขน เหนียว) มิได้ยึดหลักเกณฑ์ที่เข้มงวด แต่เป็นไปตามดุลยพินิจของผู้ทรงคุณวุฒิ พันธุ์ไม้บางชนิดอาจมีลักษณะใบหลายแบบ (เช่น ไม้ใบเรียบ กว้าง และหนา) ดังนั้นจึงสามารถจำแนกไม้เป็นกลุ่มตามลักษณะใบได้มากกว่า 1 กลุ่ม จึงมีศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศได้หลายประเภท ทั้งนี้พันธุ์ไม้ในแต่ละกลุ่ม อาจมีลักษณะไม่ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ทุกประการก็ได้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

ผลการศึกษาวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง 2) พบว่า การดำเนินงานจัดการป่าชุมชนประสบความสำเร็จอยู่ระดับหนึ่ง เพราะป่าชุมชนมีความเข้มแข็งในเรื่องของการมีส่วนร่วม มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายรวมทั้งลูกหลานของชุมชนป่าชุมชนแห่งนี้ โดยทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบและเสนอแนวคิดแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ร่วมกันตั้งกฎระเบียบป่าชุมชนประกาศให้คนในหมู่บ้านและชาวบ้านจากที่อื่นรับทราบ ป่าแห่งนี้เคยได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ได้รับธงพิทักษ์ป่า พระราชทานฯ จึงทำให้เป็นสิ่งที่สังคมยอมรับมากขึ้น รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการที่มีความเป็นอิสระ ยึดหยุ่นสูง และสามารถทำงานร่วมกันได้ดี แต่ไม่เป็นทางการ มีจิตสาธารณะ และมีทุนทางภูมิปัญญา และทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนมีผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน ที่มีวิธีการทำงานโดยสร้างแนวร่วมให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้นเรื่อยๆ และมีความเสียสละ แต่ยังขาดความต่อเนื่อง ถ้ามีความต่อเนื่องป่าชุมชนนี้ไม่มีความน่าเป็นห่วงเพราะคณะทำงานในปัจจุบันส่วนใหญ่มีอายุใกล้เคียง

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ในเริ่มแรกของการก่อตั้งป่าชุมชนในปี 2538 ได้มีการร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้และ TPI เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของกล้าไม้และงบประมาณโดยให้กรมป่าไม้จัดหาคนมาปลูกป่าและบริษัท TPI ดูแลในเรื่องของค่าใช้จ่าย จึงทำให้เกิดแปลงป่าประดู่ขึ้นแปลงแรก และเนื่องจากป่าชุมชนบ้านตะแกรทอง เป็นพื้นที่ที่ปรากฏแก่สาธารณะทั้งระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ตลอดจนต่างประเทศ ประกอบกับป่าชุมชนได้รับรางวัลแห่งความยั่งยืน จึงทำให้มีกลุ่มเยาวชน นักเรียน/นักศึกษา และผู้ที่สนใจศึกษาระบบนิเวศป่าไม้มาใช้บริการในบริเวณพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ชุมชนดูแลอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งบางครั้งก็ไม่สามารถให้บริการได้ทั่วถึง ดังนั้นสมาชิกชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมบ้านแล่งร่วมกับศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ 6 (ระยอง) ศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาโรงเรียนวัดป่าประดู่ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแล่ง และบริษัท โออาร์พีซี จำกัด (มหาชน) ได้หารือเห็นควรและสนับสนุนงบประมาณในการก่อสร้างอาคารอำนวยการจัดกิจกรรม ส่วนความต้องการความช่วยเหลือในตอนนี้ คือ ต้องการให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องช่วยพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีจุดดึงดูดที่น่าสนใจมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรคจากการจัดการป่าชุมชนในปัจจุบันคือ การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนที่ผิดกฎระเบียบ เนื่องจากป่าชุมชนบ้านตะแกรทองมีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าเป็นแหล่งพันธุกรรมของพรรณพืชเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ทำให้คนในพื้นที่อื่นซึ่งเข้ามาหาของป่าเพื่อไปบริโภคและจำหน่าย อย่างเช่น การลักลอบหาน้ำผึ้งป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต และเผาทำลายรังผึ้ง สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 (ชลบุรี) จึงได้จัดฝึกอบรมโครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อเสริมกำลังชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแล่ง หลายคนเริ่มมีอายุมากขึ้นโครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เป็นโครงการของพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีนายทหารพิเศษของพระองค์ท่านมาเป็นผู้อำนวยการฝึก เพื่อดูแลรักษาป่า อีกทั้งยังพบการบุกรุกผืนป่าแล้วปลูกต้นยางพาราโดยเจาะเป็นช่อง เมื่อต้นยางเจริญเติบโต ต้นไม้รอบๆ ก็ถูกตัดโค่นหมดในไม่ช้าจะกลายเป็นป่ายางและได้ทำลายต้นไม้ เผาหน่อไม้ในป่าจนเกิดความเสียหาย บางรายล่าสัตว์ป่าเพื่อความสุข ทำให้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในป่า วิธีการแก้ไขได้คือ ได้ประสานงานไปยังคณะเจ้าหน้าที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่สายตรวจปราบปรามประจำจังหวัดระยอง, เจ้าหน้าที่ฐานศปป.(เขายายดา), เจ้าหน้าที่หน่วยประสานงานป้องกันรักษาป่าประจำจังหวัดระยอง, เจ้าหน้าที่ตำรวจ สก.อ.เมืองระยอง, กำนันตำบลบ้านแล่ง, ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแล่ง, ราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.), อบต.บ้านแล่ง คอยออกตรวจตราในพื้นที่เป็นวิธีการสกัดกั้นการทำลายป่าวิธีหนึ่ง ชาวบ้านทุกคนทราบกฎกติกาแต่คนที่มาจากการที่อื่นไม่รู้กฎกติกาของชุมชน

ปัญหาการขาดคนรุ่นใหม่ที่จะสืบสานงานป่าชุมชนต่อจากคณะกรรมการชุดนี้ เพราะการดูแลป่าต้องทำด้วยใจอาสาสมัครและมีใจรักเป็นงานที่ไม่มีเงินเดือนจึงทำให้ไม่มีใครเข้ามารับช่วงงานอย่างเต็มตัว ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่น สภาพสังคมปัจจุบัน สภาพการดิ้นรนเพื่อยกระดับชีวิตของผู้คนการใช้ประโยชน์จากป่าของคนรุ่นใหม่แทบไม่เกี่ยวข้องกัน สิ่งที่น่าห่วงคือ การดำเนินงานของคณะกรรมการเหมือนถูกมองจากคนบางกลุ่มในชุมชนว่าเป็นการทำงานแบบโซ่วกลุ่มเล็ก ซึ่งเกิดจากทุกคนล้วนมีอาชีพที่ต้องทำมาหากิน เมื่อต้องทำงานสังคม จึงใช้วิธีการค่อนข้างเผด็จการเพราะไม่มีเวลาอธิบายชี้แจง สิ่งที่น่าห่วงอีกคือ การบริหารจัดการ

ภาครัฐ เช่น การปรับเปลี่ยนต้นสังกัดจากกระทรวงหนึ่งไปอยู่อีกกระทรวงหนึ่ง เจ้าหน้าที่ที่เป็นข้าราชการที่รับผิดชอบโดยตรงมีน้อยมาก เมื่อเทียบกับปริมาณงาน และองค์ความรู้กับภูมิปัญญาชุมชนนั้นยังขาดการสานสัมพันธ์ที่บูรณาการให้เข้มแข็งจึงเหมือนไปคนละทางควรให้องค์กรปกครองท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง ควรมีงบประมาณสนับสนุนที่ชัดเจน และอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัจจุบันป่าชุมชนแห่งนี้อยู่ด้วยความเข้าใจกันซึ่งกันและกันไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจนเป็นการปกครองที่ไม่มีลายลักษณ์อักษร พอเปลี่ยนชุดการทำงานใหม่จะทำให้ไม่มีความเข้าใจหรือรับรู้ในเจตนารมณ์เดิมของการทำงานชุดเก่ามีแต่การบอกเล่าและทำต่อๆ กันมาซึ่งจะต้องมีการจัดประชุมเพื่อร่างกฎให้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความชัดเจนและสามารถเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้รับรู้

ในอนาคตต้องการให้ป่าชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) โดยที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติและต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชาวบ้านได้เผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยวส่งผลให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวซึ่งกิจกรรมในท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตั้งเป้าหมายไว้มี การส่องสัตว์/ดูนก เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาพฤติกรรมของสัตว์ป่าและนกชนิดต่างๆ ในแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของมัน โดยการมองจากกล้องส่องทางไกล การส่องไฟฉายในช่วงเวลากลางคืน และการถ่ายภาพการชั่งถักริยานขมิ ภูมิประเทศของป่า การชั่งถักริยานขมิ ภูมิประเทศให้ทั้งความเพลิดเพลินในการชมภูมิประเทศสองข้างทาง ปัจจุบันมีความนิยมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวในวัยหนุ่มวัยสาวการกางเต็นท์นอนพักแรม การกางเต็นท์นอนพักแรมซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ทางชุมชนบ้านตะเกราทองได้เปิดให้บริการมาระยะหนึ่งแล้ว แต่ไม่ประสบความสำเร็จ ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาสนใจเข้ามาท่องเที่ยวป่าชุมชนได้ เพราะการจัดทำสื่อโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวเป้าหมายไม่ต่อเนื่อง

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง 3) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทองคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ แม้จะมีจำนวนน้อยก็ตามมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

รวมทั้งลูกหลานของชุมชนเป็นการร่วมมือร่วมแรงของชาวบ้านและเสนอแนวคิดแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ร่วมกันตั้งกฎระเบียบป่าชุมชนประกาศให้คนในหมู่บ้านและชาวบ้านจากที่อื่นรับทราบ อีกทั้งชุมชนมีผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน ที่มีวิธีการทำงานโดยสร้างแนวร่วมให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้นเรื่อยๆ และมีความเสียสละและป่าชุมชนบ้านตะเกราทองมีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่าเป็นแหล่งพันธุกรรมของพรรณพืชเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร

ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองประสบความสำเร็จได้ส่วนหนึ่งนั้นมาจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 9 (ชลบุรี) ที่สนับสนุนการจัดฝึกอบรมโครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อเสริมกำลังชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ล้อมบ้านแลง ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ มีการทำผ้ายินเพื่อการชะลอเส้นทางน้ำจัดอาสาสมัครดูแลเรื่องไฟป่า และมีการพัฒนาพื้นที่ป่าเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และจัดค่ายพักแรมสำหรับกลุ่มเยาวชน มีการร่วมมือระหว่างกรมป่าไม้และ TPI เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของกล้าไม้และงบประมาณโดยให้กรมป่าไม้จัดหาคนมาปลูกป่า การสนับสนุนต่างๆ ทำให้ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวได้รับธงพิทักษ์ป่าฯ พระราชทานฯ จากการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

และปัจจัยที่ส่งผลล้มเหลวต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง คือ การขาดคนรุ่นใหม่ที่จะมารับช่วงงานการดูแลป่าชุมชน เพราะการดูแลป่าต้องทำด้วยใจ อาสาสมัครและมีใจรักเป็นงานที่ ไม่มีเงินเดือน จึงทำให้ไม่มีใครเข้ามารับช่วงงานอย่างเต็มตัว และปัจจุบันป่าชุมชนแห่งนี้อยู่ด้วยความเข้าใจกันซึ่งกันและกัน ไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจน เป็นการปกครองที่ไม่มีลายลักษณ์อักษร คณะกรรมการป่าชุมชน และชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างแท้จริง และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวเป้าหมายไม่ต่อเนื่องและขาดผู้เชี่ยวชาญให้ความรู้เพื่อใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการการเผยแพร่ข่าวสารการท่องเที่ยวดังกล่าวอย่างเต็มที่

ผลการศึกษาและเสนอการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ 4) พบว่าการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทองเพื่อเป็นต้นแบบให้กับชุมชนที่สนใจนั้น ทางชุมชนและผู้วิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์การดำเนินงานสร้างกลยุทธ์ TOWS Matrix เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การจัดการป่าชุมชน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การสร้างกลยุทธ์ TOWS Matrix

Internal Strengths (S)		Internal Weaknesses (W)
S1. คณะกรรมการปาชุมชน ที่เข้มแข็งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน	S2. รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการปาชุมชนมีการบริหารจัดการที่มีความเป็นอิสระ ยืดหยุ่นสูง และสามารถทำงานร่วมกันได้ดี	W1. คณะกรรมการปาชุมชน มีอายุเฉลี่ยสูงขึ้น และยังไม่สามารถสร้างกลุ่มเยาวชนสืบทอดกระบวนการทำงานได้เท่าที่ควร
S3. ชุมชนมีผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน ที่มีวิธีการทำงานโดยสร้างแนวร่วมให้คนมีส่วนร่วม	S4. มีการกำหนดการประชุมและประชาสัมพันธ์ข่าวสารปาชุมชน เพื่อเผยแพร่ข้อมูลปาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	W2. การทำงานของคณะกรรมการปาชุมชนขาดการกระจายอำนาจในการทำงาน
S5. ระบบนิเวศในป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำ และอาหารของชุมชน		W3. แผนงานไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน
		W4. คณะกรรมการปาชุมชน และชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้ไม่เกิดรายได้ในการดูแลรักษาป่า โดยต้องรับจากหน่วยงานภายนอกเพียงทางเดียว

External Opportunities (O)	SO Strategies: (กลยุทธ์เชิงรุก)	WO Strategies: (กลยุทธ์เชิงป้องกัน)
O1. แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการบริหารจัดการป่า	S1,S2,S3,S4,O1,O4 : สร้างชุมชนต้นแบบสังคมสีเขียว ยกย่องชุมชนสู่การเป็นชุมชน และท้องถิ่นน่าอยู่อย่างยั่งยืนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	W1,O3,O4 : จัดกิจกรรมประกวดเยาวชนนักพัฒนา ชิงเงินรางวัลเพื่อสร้างกลุ่มเยาวชนสืบสานการดูแลป่าชุมชนชุมชน
O2. มีการศึกษาวิจัยและผลงานด้านป่าชุมชนและการทำงานของชุมชนมากขึ้น		
O3. ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำมาช่วยในเรื่องการบริหารจัดการป่าชุมชน ทำให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลป่าชุมชนและกิจกรรมต่างๆ ได้สะดวก	S4,S5,O2 : ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ วิชชุท้องถิ่น และสร้าง website ของป่าชุมชน เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ป่าชุมชนเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย	W3,O2,O5 : จัดทำระบบฐานข้อมูลของป่าชุมชน เพื่อการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสะดวกต่อการเรียกใช้
O4. ภายในตำบลบ้านแลง ตั้งอยู่ใกล้บริเวณแหล่งอุตสาหกรรม ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมและช่วยเหลือการทำงานของชุมชน		
O5. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดระยองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เห็นความสำคัญและผลักดันการพัฒนาป่าชุมชน ในการประกวดกิจกรรมต่างๆ จนได้รับรางวัล ส่งผลให้ป่าชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น		

External Threats (T)	ST Strategies: (กลยุทธ์เชิงแก้ไข)	WT Strategies: (กลยุทธ์เชิงรับ)
T1. ภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถป้องกันได้ เช่น ไฟป่า ภัยแล้ง	S1,S2,T1 : จัดชุดพลเดินเท้า เฝ้าระวังการเผาป่าและไฟป่า ที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา	W2,W3,T1 : แต่งตั้งหัวหน้างานในแต่ละสายงาน เพื่อกระจายหน้าที่ในการทำงาน เช่น หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ หัวหน้าฝ่ายรักษาความปลอดภัยไฟป่า หัวหน้าฝ่ายการเงิน หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม หัวหน้าฝ่ายบริหารงาน เป็นต้น
T2. เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงของประเทศทำให้คนในพื้นที่อพยพย้ายถิ่นฐาน และเปลี่ยนอาชีพ	S5,T2 : สร้างสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรจากป่าชุมชนร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการพัฒนาจนกลายเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้คนในชุมชน	

สรุปและอภิปรายผล

ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองเป็นพื้นที่ ซึ่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าละเมาะ-เพ-แกลง พื้นที่ที่กันไว้สำหรับเป็นป่าชุมชน มีความพร้อมในด้านแหล่งน้ำจากธรรมชาติ เนื่องจากป่าชุมชนบ้านตะเกราทองอยู่ใกล้กับทะเลอ่าวไทย ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุมที่พัดปกคลุมประเทศไทย 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ กับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ เป็นลมที่พัดผ่านทะเลนำความชื้นและไอน้ำเข้าสู่จังหวัดทำให้อากาศชุ่มชื้นและมีฝนตกอยู่เสมอ อีกทั้งยังมีพรรณไม้ขึ้นหนาแน่นทั่วทุกพื้นที่ของป่าชุมชน โดยเฉพาะต้นประดู่ที่เกิดจากการปลูกเพิ่มเติมของชาวบ้านในกิจกรรมวันสำคัญของทุกๆ ปี บริเวณความสูงที่พบต้นประดู่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางไม่เกิน 184 เมตร ซึ่งสอดคล้องกับการจำแนกเป็นพรรณไม้ที่มีศักยภาพสำหรับส่งเสริมภายใต้โครงการ CDM ภาคป่าไม้ขององค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) ร่วมกับ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2554) ซึ่งพบว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมากแก่การปลูกประดู่มีการกระจายส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ของภาคใต้ และบางส่วนของภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคตะวันตก และพื้นที่ที่มีความเหมาะสมได้แก่บริเวณที่มีความสูงไม่เกินกว่า 800 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง

ส่วนศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศของพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านตะเกราทองที่พบทั้งหมด 45 ชนิด โดยจำแนกไม่เป็นกลุ่มตามลักษณะใบที่มีศักยภาพในการลดมลพิษด้านอากาศเท่า นั้นพรรณไม้ในป่าชุมชนบ้านตะเกราทองมีบทบาทสำคัญในการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ โดยกระบวนการสังเคราะห์แสงของใบ (Photosynthesis) เพื่อสร้างอินทรีย์สารซึ่งมีคาร์บอนเป็นองค์ประกอบ นำมาสะสมไว้ในส่วนต่างๆ ของต้นไม้หรือที่เรียกว่ามวลชีวภาพ (Biomass) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพในการกักเก็บคาร์บอนของป่าไม้ชนิดต่างๆ แต่ละชนิดสามารถจำแนกเป็นกลุ่มตามลักษณะใบเป็นมวลชีวภาพเหนือดิน (Living Above-Ground Biomass)

การจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทองในปัจจุบันของคณะกรรมการป่าชุมชนมีการบริหารจัดการที่มีความเป็นอิสระยืดหยุ่นสูง และสามารถทำงานร่วมกันได้ดี ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์การที่ผันแปรไป คณะทำงานมีความผูกพันต่อกันเป็นทีมงานอย่างเหนียวแน่น เนื่องจากเป็นกลุ่มการทำงานที่เป็นเพื่อนสนิทกันส่วนใหญ่ เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจในการทำงาน มีรูปแบบการทำงานที่อาศัยความเข้าใจซึ่งกันและกันของผู้นำและชาวบ้านไม่จำเป็นต้องมีแบบแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างชัดเจน ถึงแม้จะเป็นเพียงการร่วมคิดเป็นส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือบ้างเป็นบางส่วน แต่ชุมชนจะยึดเสียข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสินใจการจัดการป่าชุมชนเกิดเป็นผลความ

สำเร็จได้นั้นมาจากการช่วยกันของชาวบ้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นจุดเริ่มต้น อีกทั้งชุมชนมีผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน ที่มีวิธีการทำงานโดยสร้างแนวร่วมให้คนมีส่วนร่วมในกระบวนการมากขึ้นเรื่อยๆ อีกปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง คือมาจากความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน อีกทั้งยังพบว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐสามารถทำงานร่วมกันและเข้ากับชาวบ้านในชุมชนได้ดี ในส่วนการสนับสนุนจากองค์กรเอกชนเป็นในรูปแบบของการสนับสนุน ซึ่งการจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง สอดคล้องกับการศึกษาการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา : ป่าชุมชนหนองเสม็ด ตำบลกระหาด อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ของ ณวิวรรณ ยอดอินทร์ (2551) ซึ่งพบว่าชุมชนมีการสร้างกลุ่มผู้นำชุมชนที่ชุมชนเคารพนับถือศรัทธา ทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและคาดหวังในการดำเนินงาน และสามารถร่วมมือกันปฏิบัติตามคำแนะนำของกลุ่มผู้นำอย่างดีและการสนับสนุนจากหน่วยงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการประสบความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนถึงร้อยละ 55.85 อีกทั้งยังพบว่า การจัดการป่าชุมชนบ้านตะเกราทองสอดคล้องกับแนวคิดของ เสน่ห์ จามริก และคณะ (2536 : 185) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขการเกิดและความสำเร็จของป่าชุมชน 8 ประการ คือ 1) ชุมชนที่อนุรักษ์ป่ามีความเป็นชุมชนสูง 2) ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าต้องมีทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อยู่ในสภาพที่ใช้ได้และยังมี ศักยภาพพอที่จะพลิกฟื้นให้กลับสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน 3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน 4) ชุมชนที่อนุรักษ์ป่าจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่ามีความเข้มแข็ง 5) ชุมชนที่อนุรักษ์จะต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งที่จะควบคุมรักษากฎระเบียบและสามารถปรับภูมิปัญญาและจารีตประเพณีท้องถิ่น 6) ชุมชนมีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่มีความรับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม 7) มีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน 8) มีระบบการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมในระบบการจัดการ

สำหรับข้อเสนอแนะในการจัดการป่าชุมชนนั้นพบว่า การจัดการป่าชุมชนของกลุ่มผู้นำและชุมชนมีหลายลักษณะขึ้นอยู่ความต้องการร่วมกันของคนส่วนใหญ่ในชุมชนวัฒนธรรมในแต่ละแห่งซึ่งมีความแตกต่างกัน เงื่อนไขและระบบการจัดการทรัพยากรเพื่อให้คนในชุมชนได้ผลประโยชน์อย่างแท้จริง รวมทั้งลักษณะทางภูมิประเทศสภาพแวดล้อมประเภทของพรรณไม้ที่ปลูกในป่าชุมชนก็ทำให้มีจัดการป่าชุมชนมีความแตกต่างกันไป

ข้อเสนอแนะ

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ในงานวิจัยต่อยอด พื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง ควรสัมภาษณ์ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างในชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการ เพื่อให้มองเห็นความต้องการความช่วยเหลือและปัญหาในมุมมองของชาวบ้าน
- 2) คณะกรรมการป่าชุมชนหรือองค์กรดูแลป่าชุมชน ควรขอคำแนะนำ ความรู้ งบประมาณ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภายนอก เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบสังคมสีเขียว ยกระดับชุมชนสู่การเป็นชุมชนและท้องถิ่นน่าอยู่อย่างยั่งยืนตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม
- 3) เนื่องจากป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง เป็นป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้ขึ้นหนาที่บ ที่ช่วยดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และยังอยู่ใกล้กับแหล่งอุตสาหกรรมในตัวเมืองระยอง ซึ่งพบว่ามี การเข้ามาศึกษาหาความรู้และทำวิจัยในพื้นที่ป่าชุมชนบ้านตะเกราทองค่อนข้างน้อย ผู้ที่ต้องการทำวิจัยในพื้นที่ดังกล่าว ควรศึกษาวิจัยเรื่องการดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ของพรรณไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). **ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์**. ค้นวันที่ 16 มิถุนายน 2558 เข้าถึงได้จาก : <http://www.qsbg.org/database/plantdb/index.asp>.
- ฉวีวรรณ ยอดอินทร์. (2551). **การจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาป่าชุมชนหนองเสม็ด ตำบลกระหาด อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์**. ปรินญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านแลง. (2558). **ป่าชุมชนบ้านตะเกราทอง**. ในเอกสารประกอบการพิจารณาเพื่อตัดสินใจร่างวาลป่าชุมชนระดับประเทศ โครงการอนุรักษ์ป่า ป่ารักชุมชน ประจำปี พ.ศ.2558. หน้า 1-25.
- วรชัย ทองไทย. (2554). **ประชากรและสังคม 2554**. นครปฐม : โรงพิมพ์เดือน
- เสน่ห์ จามริกและคณะ. (2536). **ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางการพัฒนา**. เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2556). **ระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ที่เหมาะสมกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตชุมชนเพื่อลดมลพิษในพื้นที่จังหวัดระยอง และพื้นที่ใกล้เคียงภายใต้โครงการชุมชนอยู่คู่อุตสาหกรรม**. ค้นวันที่ 7 มิถุนายน 2559 เข้าถึงได้จาก : http://onepin.tranet.onep.go.th/plant/main_report.php.